

LBRIS

Cristina Violeta Ungureanu
We know
books

**Cultură și identitate culturală
în scrierile Reginei Maria a României**

INSTITUTUL EUROPEAN
2025

Cuprins

Cuvânt-înainte / 7

Capitolul 1. Despre cultură / 11

- 1.1. Introducere / 11
- 1.2. Cultura. Definiții și paradigme / 14
- 1.3. Literatura și cultura / 19
- 1.4. Cititorul și fluiditatea în lectură / 23

Capitolul 2. Regina și Cultura / 31

- 2.1. Scrisul despre artă / 31
- 2.2. Descendența culturală. Regine Scriitoare / 34
- 2.3. A fost odată ca niciodată în Ashford ... / 39
- 2.4. Nisa — izvorul său de încântare / 48
- 2.5. Operele Reginei Maria. Perspective culturale / 61

Capitolul 3. Viziuni și producții artistice & intelectuale / 77

- 3.1. Ce este Arta? / 77
- 3.2. Pictură & Sculptură / 85
- 3.3. Literatură & Fotografie / 90
- 3.4. Arhitectură, Design & Peisagistică / 95
- 3.5. Muzică, Teatru & Film / 104
- 3.6. Vestimentație sau The Art of Dress / 107
- Concluzii sau *despre asta este vorba în artă* / 112

Capitolul 4. Identitate culturală în literatură / 117

- 4.1. Considerații preliminare / 117
- 4.2. Identitate culturală. Teorii și principii / 118
- 4.3. Identitate culturală. Denotație și Conotație / 121
- Concluzie/132

Concluzii / 137

Bibliografie / 141

*Capitolul 1***Despre cultură****1.1. Introducere**

Lumea este alcătuită dintr-o imensă varietate de culturi, toate îmbrățișând atitudini și idei diferite, fiecare cultură fiind dornică să se afișeze lumii în unicitatea ei, oferind propria perspectivă.

Scriitorii, prin operele lor literare, reușesc să plaseze cititorul pe o cale de acces către coduri culturale. Noțiunea, însăși, de modele culturale permite înțelegerea structurării și funcționării unei culturi. Pe marginea dezbaterii privind modelele culturale, Micahud/Marc (1981:110) arată pertinent că „un model cultural este un ansamblu structurat de comportamente care se impun în cadrul unui grup social determinat și care sunt înzestrate cu o anumită permanență. Poate fi explicit și poate face obiectul sancțiunilor precum în cazul codului rutier care reprezintă modelul de conducere auto; poate fi în mare măsură implicit ca polițea care constituie un model de relații sociale”.

Tema este de importanță capitală din moment ce comportamentele sociale reflectă codul constituit dintr-un model cultural. După ce au identificat multiplele coduri ale unuiia sau mai multor sectoare sociale fundamentale (îmbrăcăminte, alimentație, relații între sexe, educația copiilor etc.), semiologii studiază modul în care aceste coduri sunt organizate într-un sistem, modelele culturale pe care acestea le implică, precum și semnificațiile lor.

De asemenea, se străduiesc să identifice valorile în jurul cărora sunt organizate aceste coduri (economice, etice, juridice, sociale), atitudinile și comportamentele care rezultă din acestea. Aceste valori, transmise și inculcate în mod privilegiat de educație, se referă la norme care, ca sistem de referință comun, constituie fundamentul oricărei comunități.

Pe linia aceluiași reper, cuvântul *valoare* este destul de folosit astăzi. Semnifică realități similare, dar nu identice. Este, așadar, necesar să-i definim clar sensul înainte de a-l folosi, întrucât, de multe ori, valoarea a fost confundată cu obiectele materiale care o susțin, adică cu depozitele sale. Într-adevăr, bunurile nu trebuie confundate cu valori, deoarece ele sunt echivalente cu obiecte de mare valoare, dar și cu ființe care poartă o valoare. Pentru Max Scheler (1955) „este clar că nici experiența valorii, nici gradul ei de adecvare și evidență nu depind în niciun caz de experiența suporturilor acestei valori”.

Deci, valorile nu sunt, ele valorează. Ele constituie o altă categorie a cunoașterii ființei. Sunt mai mult decât proprietățile specifice ale așa-ziselor bunuri, adică obiecte dotate cu valoare.

Valorile au reprezentat un concept central în științele sociale încă de la constituirea lor. Pentru Durkheim (1893, 1897), ca și pentru Weber (1905, 1958), valorile sunt fundamentale în explicarea organizării și schimbării atât la nivelul societății, cât și al indivizilor. Valorile au jucat un rol important nu numai în sociologie, ci și în psihologie, antropologie și în toate disciplinele conexe. Acestea sunt folosite pentru a caracteriza indivizii sau societățile, pentru a urmări schimbările în timp și pentru a explica motivațiile de bază care stau la baza atitudinilor și comportamentelor. Iată că și în literatură există o dinamică a valorilor, chiar dacă instrumentul de măsură este doar bunul-simț estetic al cititorului.

Probabil că progresul unei culturi depinde de gradul de stabilire a valorilor, corespunzător inițial cerințelor omului-personă, apoi ale omului-personalitate. Ne întrebăm ce se întâmplă atunci când vedem stabilite, nu valorile care înobilează omul, ci, dimpotrivă, contravalorile care îl reduc și îi dăunează. Întrucât cultura este rezultatul valoric al producției omului.

Cultura este strâns legată de gândire. Le putem oare separa? Cu excepția cazului în care oamenii pot acționa fără să gândească conștient sau inconștient! Într-adevăr, în psihologia culturală „[...] cultura dă o formă materială de existență gândirii umane. Cultura este o componentă constructivă a gândirii. Nu este un factor extern sau o variabilă independentă” (Saussez și Loiola, 2008; in Bruner, 1999).

În cartea sa „Translation”, Juliane House (2009:12) menționează referința culturii la valorile împărtășite de un grup și la convențiile care servesc drept ghiduri mentale care direcționează gândurile și comportamentul oamenilor.

Desigur relația dintre diversele culturi poate fi privită și în altă manieră. În acest sens, o abordare interesantă despre diferența între *Sharing Culture* și *Sharing economy* găsim la Katrini Eleni (2018:427). De asemenea, Dicționarul Oxford oferă o definiție recentă a conceptului de *sharing economy* după cum urmează:

„Sharing Economy este un sistem economic în care activele sau serviciile sunt împărțite/partajate între persoane fizice, fie gratuit, fie contra cost, de obicei prin intermediul internetului” (Oxford Dictionary, 2015).

De pe situl românesc Financial Market³ aflăm că economia colaborativă/partajată sau „sharing economy” reprezintă un nou model de afaceri, în cadrul unei piețe deschise, unde persoanele interesate de anumite bunuri sau servicii mai degrabă le închiriază sau le împrumută, decât să le cumpere sau să le dețină. Cel mai important aspect al conceptului de economie partajată este faptul că acesta permite persoanelor fizice să-și monetizeze activele care nu sunt pe deplin

³ <https://www.financialmarket.ro/terms/sharing-economy/>

utilizate. Dacă în trecut acest lucru se făcea prin diferite modalități de comunicare, fie scrise fie din vorbă-n vorbă, apariția internetului, a platformelor sociale și a posibilităților de plată electronice au schimbat radical abordarea. Acum, platforme precum *Airbnb*, care pune în legătură proprietarii de imobile cu cei care doresc să le închirieze sau *Uber*, platforma de car sharing care facilitează accesul persoanelor fizice care au un mijloc de transport sa ofere servicii în sistem taxi, au contribuit decisiv la dezvoltarea economiei partajate. „Sharing economy” pune în valoare noile tehnologii și puterea internetului, conectează rețele de distribuție sau persoane, utilizează capacități nefolosite de bunuri tangibile și intangibile și, mai ales, facilitează tranzacțiile prin intermediul platformelor online.

Cu toate acestea, atunci când termenul este definit în continuare de companiile care se identifică ca parte a economiei partajate, accentul se bazează mai mult pe piață decât pe partajare ca practică. De exemplu, *Airbnb* descrie în mod specific economia de partajare ca fiind „piețe comunitare de încredere pentru ca oamenii să-și listeze, să descopere și să-și rezerve active” (*Airbnb*, 2015). În acest sens, economia partajată este definită mai degrabă de „economie” decât de „partajare”.

Într-adevăr, economia partajată se bazează pe utilizarea surplusului de capacitate de bunuri și servicii (Benkler, 2004), care se poate întâmpla doar prin decuplarea utilizării și a dreptului de proprietate (Tonkinwise, 2011). Cu toate acestea, astfel de definiții pot fi destul de limitative și pot restrânge spectrul de posibilități pe care le oferă partajarea. Ele sunt limitative din două motive principale. Primul, pentru că prezintă tehnologia informației și utilizarea platformelor online ca fiind o caracteristică indispensabilă economiei partajate mai degrabă decât un mijloc pentru un scop și, în al doilea rând, ele definesc economia partajată ca ceva ce implică de obicei valoarea de schimb a „partajabilelor”.

Din acest motiv, în lucrarea lor Ann Light și Clodagh Miskelly (2015) încearcă să diferențieze economia de schimb de practicile locale de partajare care au loc în comunități mai restrânse sau izolate și care de obicei nu implică nici schimburi monetare, nici utilizarea internetului ca o condiție prealabilă.

Ei definesc în linii mari astfel de practici ca împărtășirea culturii și evidențiază modul în care noțiunile de partajare a culturii și a economiei sunt diferite și oarecum contradictorii: „Însăși discuția despre piețe este contrară definițiilor de partajare avute anterior..., care evidențiază de ce partajarea nu face parte din piață, chiar dacă implică managementul resurselor, adică economia” (Light & Miskelly, 2015: 50).

Prin urmare, diferența dintre economia de partajare și cultura de partajare este că prima este o alternativă în cadrul sistemelor economice actuale, în timp ce a doua oferă o alternativă la acestea. Se aduce astfel în discuție ce practici de partajare pot facilita cu adevărat tranziția comunităților către aceste sisteme alternative și le pot transforma în locuri interactive din punct de vedere social și durabile din punct de vedere al resurselor (Katrini 2018: 428).

Aceste practici locale de partajare se bazează pe schimbul de cunoștințe, resurse, informații și sprijin mai degrabă decât pe schimburi monetare, iar participanții sunt implicați activ în luarea deciziilor, de obicei prin democrație directă sau o abordare similară.

În consecință, ele oferă o alternativă pentru producerea, distribuirea și gestionarea bunurilor într-un mod democratic. Datorită schimbării lor culturale fundamentale, aceste sisteme nu ar trebui să fie denumite „economie de partajare”, ci mai degrabă „cultură de partajare”.

Light/Miskelly (2015: 55) subliniază că „partajarea culturii” ar putea fi numită atunci când „nu numai că există multe bunuri comune; [dar] există atuul relațional local de a avea o cultură bogată din care să se bazeze și să o folosească pentru sprijin.”

Katrini (2018: 430) consideră că „partajarea culturii” se referă la rețelele sociale care cresc informal într-o regiune, între diverse părți interesate și au ca obiectiv principal să co-producă, să gestioneze și să partajeze resurse, timp, servicii, cunoștințe, informații și sprijin bazat pe solidaritate și reciprocitate, mai degrabă decât pe profit economic. Scopul împărtășirii culturii este de a crea o cale alternativă pentru ca cetățenii să-și acopere nevoile zilnice într-un mod mai durabil, mai plin de resurse și mai implicat din punct de vedere social, utilizând resursele din regiunea lor.

Pe baza acestei definiții, „împărtășirea culturii” poate fi interpretată ca o agregare a practicilor dispersate de „commoning”, așa cum este definită de Linebaugh (2009). Acesta descrie „commoning” ca fiind procesul prin care comunitățile co-produc și co-gestionează resursele partajate, adică bunurile comune.

Fie numai pe baza acestei raportări de mai sus la economie, Cultura rezultă ca o noțiune polimorfă, care diferă în funcție de vremurile și locurile în care este produsă și studiată. În plus, este o noțiune relativă deoarece este analizată prin confruntarea cu o „altă” cultură.

Prin urmare, este important să ne amintim că nicio cultură nu prevalează asupra alteia. Toate au specificul lor și merită respect egal în acest sens.

1.2.Cultura. Definiții și paradigme

Definițiile conceptului de „cultură” variază în funcție de cercetătorii, domeniile și disciplinele în care aceștia își desfășoară activitatea (Eyckmans, 2017; Gajardo și Leanza, 2011). Cu toate că în jurul definiției termenului „cultură” există numeroase cercetări, noțiunea încă pare să aibă ceea ce unul dintre cei care au căutat insistent o definiție (Bariki, 2007) numește drept „caracter evaziv”.

Termenul provine de la latinescul *cultura*, care se referă la cultivarea pământului. Prima accepțiune a termenului a fost de cultură a spiritului și cel care a introdus termenul a fost Cicero urmat apoi, în timp, de Voltaire. Îl regăsim ulterior în multe domenii științifice – antropologie, lingvistică, filosofie, psihologie,

etnografie, sociologie, istorie, estetică etc. un concept pe atât de profund pe cât de complex, studiat și analizat din diverse unghiuri, atât în sens larg cât și restrâns. Rămâne, cu siguranță, piatra de temelie a științelor sociale.

Așa cum apare în definiția oferită de UNESCO, cultura este percepută ca un „sistem dinamic de valori, alcătuit din elemente dobândite, cu postulate, credințe și reguli care permit membrilor să stabilească relații între ei și cu lumea, să comunice și să dezvolte capacitățile creative care există în interiorul lor”. Se înfățișează, astfel, ca expresia și modelarea estetică a reprezentărilor împărtășite de membrii aceleiași comunități.

Prima definiție notabilă este cea a antropologului Edward Tylor (1871): Cultura reprezintă un ansamblu de cunoștințe, convingeri, morală, artă, legi, obiceiuri și alte deprinderi și capacități dobândite de către om, în calitate de membru al societății.

Fiind un concept atât de complex, culturologii au încercat de-a lungul vremii să-i ofere o gamă largă de definiții, însă, aparent, niciuna n-a fost pe deplin mulțumitoare pentru lumea științifică. Astfel, cunoscuții specialiști americani Kroeber și C. Kluckhohn, au reușit în 1952, în faimoasa lor lucrare *Culture. A Critical Review of Concept and Definition* să contabilizeze 164 de definiții ale termenului de cultură, extrase toate din lucrările cercetătorilor americani și europeni, publicate între anii 1871 și 1950 pe care le sintetizează în șapte grupe mari după cum urmează:

1. Definiții descriptive: acestea prezintă toate elementele pe care le înglobează conceptul de „cultură” și în mare parte se bazează pe definiția lui Tylor, oferită mai sus.

2. Definiții istorice: în aceste definiții accentul este pus pe o trăsătură a culturii, moștenire socială sau tradiție socială. De exemplu, pentru E. Sapir (1921: 221) Cultura este un ansamblu de practici și convingeri moștenite social care constituie caracteristicile vieții noastre.

3. Definiții normative: autorii le împart în două categorii. Prima categorie subliniază faptul că termenul cultură reprezintă o regulă sau un mod de viață care formează anumite modele de comportament și acțiune, acest aspect normativ al culturii fiind prima dată perceput de C. Wissler (1929:15). În concepția sa, cultura este un stil de viață, care este urmat de către o comunitate sau un trib. Cea de-a doua categorie de definiții oferite mai degrabă de filozofi, economiști și sociologi, pune accent pe rolul idealurilor și valorilor, fără a face referință la comportament. Esența definiției lui W.I. Thomas (1937:8), este tranșant reprezentată de valorile materiale și sociale ale oricărui grup de oameni, indiferent dacă este sălbatic sau civilizată (instituții, obiceiuri, atitudini).

4. Definiții psihologice: aceste definiții evidențiază rolul culturii în calitate de instrument, care ajută la soluționarea problemelor, permițând oamenilor să învețe, să comunice sau să își satisfacă nevoile materiale sau emoționale.

A. Kroeber și C. Kluckhohn împart aceste definiții în patru grupe:

a. definiții care pun accent pe procesul de adaptare la mediu. De pildă, A. Keller (1931:26) exemplifică faptul că totalitatea de adaptări umane la condițiile de viață constituie cultura.

b. definiții care pun accent pe procesul de învățare: De exemplu, cum evidențiază Hockett (1950:113) cultura este constituită din acele obiceiuri pe care le au oamenii pentru că le-au învățat de la alții, nu neapărat nemodificate.

c. definiții care pun accent pe formarea deprinderilor: Tozzer (1930) descrie cultura ca fiind raționalizarea/conștientizarea unui obicei.

d. definiții pur psihologice; așa cum sugerează și numele, autorii au ieșit din gândirea antropologică și sociologică și au formulat definiții dintr-un unghi psihologic.

5. Definiții structurale – aceste definiții evidențiază organizarea structurală a culturii. Reflectă, mai degrabă, o modă intelectuală a anilor respectivi, chiar și un nivel mai profund de sofisticare, toate sugerând abstractizarea conceptului de cultură.

6. Definiții genetice – aceste definiții prezintă cultura din perspectiva originii sale. Se împart în patru grupe:

a. definiții în care cultura este considerată a fi un produs sau artefact: se caută răspunsuri la întrebări precum, cum a apărut cultura, care sunt factorii care au făcut-o să existe, accentul fiind pus astfel pe partea genetică.

b. definiții în care se pune accent pe idei: Se scoate în evidență faptul că nu există o cultură materială, de exemplu, o oală nu este cultură, ci ceea ce este cultură este ideea din spatele artefactului.

c. definiții în care este subliniat rolul simbolurilor: pentru L. White (1949:363) cultura reprezintă o organizare a fenomenelor – obiecte materiale, idei și sentimente care sunt alcătuite din simboluri sau sunt dependente de utilizarea acestora.

d. definiții reziduale care explică originea culturii, prin explicarea a ceea ce nu este cultură. De exemplu, V. Ostwald (1915:192) susține că numim cultură, ceea ce distinge omul de animal.

7. Definiții incomplete: Potrivit autorilor, acestea sunt scurte abordări sau metafore și au fost luate în considerare pentru o anumită expresie răsunătoare sau pentru vreo posibilă idee germinală. De pildă, conform lui Sapir (1921:233) cultura este ceea ce o societate face și gândește, iar pentru Bryson (1947:74) cultura este energia umană organizată în modele de comportament repetitiv.

Pentru Kroeber & Kluckhohn (1952:181) „Cultura constă din derivatele experienței, mai mult sau mai puțin organizate, învățate sau create de către indivizi ai unei populații, inclusiv acele imagini sau codificări și interpretările acestora”.

Clyde Kluckhohn (1961:73) a oferit o definiție larg acceptată care a integrat multe dintre aceste perspective: „Cultura constă în moduri modelate de a gândi, simți și reacționa, dobândite și transmise în principal prin simboluri, constituind realizarea distinctă a grupurilor umane, inclusiv întruchiparea lor în artefacte; nucleul esențial al culturii constă din idei tradiționale (adică derivate și selectate din punct de vedere istoric) și mai ales din valorile atașate acestora.

Încă din 1967, descoperim în studiul cercetătorului francez Abraham Moles, *Sociodynamique de la culture*, că există mai mult de 250 de definiții ale termenului de cultură. Așa cum consemnează Frank și Lillian Gilbreth (2003:404) și Veronica Wellein (2008:6), în prezent există mai mult de 500 de definiții ale termenului de cultură.

Așadar, cultura reprezintă un ansamblu de cunoștințe, convingeri, legi, idei, obiceiuri și alte deprinderi și capacități învățate de către om printr-un proces de socializare, acestea fiind transmise de la o persoană la alta sau de la o generație la alta; este un instrument, care ajută la soluționarea problemelor, permițând oamenilor să învețe, să comunice, sau să își satisfacă nevoile materiale sau emoționale; toate acestea identifică membrii unui grup cultural și, în același timp, îi distinge de cei al unui alt grup.

Cercetările ulterioare scot în evidență și alte aspecte, de pildă, Christiane Nord care observă „că cultura nu este în niciun caz un fenomen material; nu constă în obiecte, oameni, comportamente sau emoții, constând mai degrabă în organizarea acestor lucruri” (în: Munteanu, 2011). Ea împarte termenul în trei concepte:

- Paracultura: reflectă „normele, regulile și convențiile valabile pentru toate societățile”; probabil că acest aspect se leagă de conceptul de „cultură universală”.
- Diacultura: Normele și convențiile împărtășite de oameni în cadrul unei societăți (țară, oraș, sat, trib... etc.) sau unui grup (companie, club, universitate... etc.).
- Idiocultura: Aceasta este cultura unei persoane în contrast cu ceilalți oameni. Pentru noi, este individualitatea și individualismul, psihologic și comportamental, în grup (2008:37).

Pe de altă parte, Jean Sévry (1998:134), distinge patru niveluri pentru a înțelege sensul culturii:

- a. un ansamblu de obiceiuri: moduri de a se îmbrăca, de a sta la masă, de a face schimb de cadouri, politețe socială, salutări;
- b. un mod de organizare a timpului folosind calendare agrare, sau chiar lunare, timp cuantificat printr-o serie de marcaje ce indică cele mai importante momente ale vieții; nașterea, căsătoria, moartea etc.;

c. sisteme de rudenie: structurarea grupului în clase de vârstă, un mod de a situa autoritatea, de a face dreptate, de a gestiona puterile politice;

d. un mod de a ocupa spațiul și terenul, de a crea peisaje și habitate, pentru a organiza arhitecturi, un întreg sistem de reprezentări ale lumii, o relație stabilită între om, natură, cosmos, aici și acum și dincolo, adică sacrul, care a fost pus în aplicare de-a lungul istoriei.

Ahmed El Kaladi (2007) insistă asupra aspectului dinamic, mișcător al culturii și reamintește că identitatea culturală nu este „un depozit cultural, ci o cultură vie, nu rezultatul trecut al culturii, ci activitatea care o traduce și pe care o asumă trecând dincolo de ea. În cele din urmă, se confundă cu această capacitate de integrare a diferențelor care constituie bogăția și măreția omului.” Cultura se caracterizează prin caracterul ei dinamic și general, evidențiază Munteanu (2011).

Cu toate acestea, credem că există întotdeauna o parte a individualității care iese la iveală, prin realizarea aceleiași practici culturale sau prin sortarea, personalizarea sau infirmarea acesteia, conștient sau inconștient. Este clar că în orice grup există comportamente, valori și credințe diverse. Acesta este ceea ce acoperă „cultura”, după cum declară J. House (2009:12), deși definiția sa este destul de generală și ideală: „Cultura se referă la valorile și convențiile comune ale unui grup care acționează ca ghiduri mentale pentru orientarea gândurilor și comportamentului oamenilor, credințelor și comportamentelor”.

Să nu pierdem din vedere, așa cum consemnează A. Mironenko & Pavel S. Sorokin (2018:334) că natura interioară a unei ființe umane s-a schimbat radical și ea. De la o entitate supusă să gândească, să acționeze și să simtă în conformitate cu anumite condiții, reguli, reprezentări colective, legi și toate celelalte fapte sociale— o ființă umană se schimbă fundamental. El devine un Actor (Frank and Meyer 2002; Meyer 2010) care este împuternicit să creeze, să distrugă și să schimbe realitatea exterioară în conformitate cu planurile, dorințele și viziunile sale.

„Cultura este tot ce rămâne când am uitat totul”, consemnează Herriote în *Le Petit Robert*, (2017:603). De asemenea, putem aborda cultura prin sensul extins al „modurilor de viață și de gândire comune unei anumite comunități și care conduc indivizii aparținând acestei comunități să acționeze în anumite situații sociale într-un mod comun. Adică, ne referim la ceea ce Michael Foucault (1966) a numit „modurile de a fi” ale unei culturi” (Cordonnier, 2002).

Irina A. Mironenko & Pavel S. Sorokin (2018:338) au pornit în căutarea unei definiții care să identifice caracteristici esențiale ale culturii pe care aparatul științific actual este capabil să le înțeleagă și au propus următoarea definiție: *cultura este un fenomen multidimensional care cuprinde procese, produse și rezultate ale activității umane, materiale și spirituale, transmisă din generație în generație în mod non-biologic*. Cultura include, afirmă autorii, obiecte materiale, artefacte, de la scară planetară la bijuterii. Există, de asemenea, componente spi-

rituale, nemateriale: limbi, literatură, artă, știință etc. Cultura include și procese: externe - sociale, variind de la moduri de comportament individuale la cele colective (de exemplu, legate de obiceiuri și tradiții care apar și se schimbă constant) și interne - psihice la nivel individual.

În secolul al XXI-lea, toate acestea sunt aspecte care funcționează ca părți ale unui întreg și această definiție, în primul rând, indică integritatea și unitatea tuturor manifestărilor atribuibile culturii, în toată diversitatea lor, materiale și spirituale, produse și procese. Ele sunt indisolubil legate între ele și nu pot fi înțelese în mod adecvat fără a lua în considerare legăturile lor între ele și în contextul întregului fenomen. Definiția sugerată permite, de asemenea, să se distingă cultura de alte fenomene, delimitând granița fenomenelor culturale: acestea sunt generate de activitatea umană (Mironenko & Sorokin, 2018:339).

• Încheiem paradigmele conceptuale prin definiția care ne pare cea mai la îndemână pentru scrierea noastră și anume: Cultura este un ansamblu de obiceiuri împărtășite de un grup, este dinamică, generală, personalizată, trăiește în spațiu și timp, în reprezentări, abstractizare și realitatea perceptibilă și materială și nu acoperă doar grupul care o practică. Putem pretinde că cultura este, într-o societate, oglinda a tot: moravuri, obiceiuri, rituri, sărbători, haine, mese, jocuri, etica, arte, literatură, cunoștințe, experiențe, moștenire artistică, literară și intelectuală etc.

1.3. Literatura, cale de acces la cultură

Literatura reprezintă una dintre principalele forme prin care o societate își exprimă valorile, istoria și aspirațiile. De-a lungul secolelor, literatura a fost considerată o cale esențială de acces la cultură, facilitând nu doar cunoașterea și înțelegerea altor civilizații, ci și dezvoltarea gândirii critice și a empatiei. De la miturile fondatoare și până la operele literare contemporane, literatura continuă să joace un rol esențial în transmiterea și modelarea culturii.

Cultura pare omniprezentă în limbă, în literatură, în artele spectacolului, în comportamentul verbal și non-verbal al oamenilor, în știință etc. Fiecare dintre noi este un ambasador al propriei noastre culturi. Cultura în sensul său cel mai larg este un comportament cultivat; este comportamentul social și normele întâlnite în societățile umane. Este suma totală a comportamentului învățat al unui grup de oameni care sunt în general considerate a fi tradiția aceluia popor și retransmise din generație în generație.

Spre deosebire de știință, care caută să demonstreze totul și la care omul face apel ca să ajungă să cunoască lumea în care este cufundat, discursul literar vorbește despre om, despre sentimentele sale și despre lume, despre ceea ce scapă oricărei sistematizări, pe scurt despre cultura sa. Este extrem de dificil să-i delimităm semnificația deoarece conținutul său evocă domenii foarte variate. Aceasta nu poate exista de la sine, are nevoie întotdeauna de un public: „există text pentru că există lectură”, deci o operă literară există doar în măsura în care este citită.